

T39

Metamorfosi IX, 666-797

Nata donna

Metro:
esametro

- Fama novi centum Cretaeas forsitan urbes
implesset monstri, si non miracula nuper
Iphide mutata Crete propiora tulisset.
Proxima Cnosiaco nam quondam Phaestia regno
670 progenuit tellus ignotum nomine Ligdum,
ingenua de plebe virum, nec census in illo
nobilitate sua maior, sed vita fidesque
incolpata fuit. Gravidae qui coniugis aures
vocibus his monuit, cum iam prope partus adesset.
675 “Quae voveam, duo sunt: minimo ut relevere dolore,
utque marem parias. Onerosior altera sors est,
et vires fortuna negat. Quod abominor, ergo
edita forte tuo fuerit si femina partu,
(invitus mando: Pietas, ignosce!) necetur”.
- 680 Dixerat, et lacrimis vultum lavere profusis,
tam qui mandabat, quam cui mandata dabantur.
Sed tamen usque suum vanis Telethusa maritum
sollicitat precibus, ne spem sibi ponat in arto.
Certa sua est Ligdo sententia. Iamque ferendo
685 vix erat illa gravem maturo pondere ventrem,
cum medio noctis spatio sub imagine somni
Inachis ante torum, pompa comitata sacrorum,
aut stetit aut visa est. Inerant lunaria fronti
cornua cum spicis nitido flaventibus auro
690 et regale decus; cum qua latrator Anubis,
sanctaque Bubastis, variisque coloribus Apis,
quique premit vocem digitoque silentia suadet;
sistraque erant, numquamque satis quaesitus Osiris,
plenaque somniferis serpens peregrina venenis.
695 Tum velut excussam somno et manifesta videntem
sic adfata dea est: “Pars o Telethusa mearum,
pone graves curas, mandataque falle mariti.
Nec dubita, cum te partu Lucina levarit,
tollere quicquid erit. Dea sum auxiliaris opemque
700 exorata fero; nec te coluisse quereris
ingratum numen”. Monuit, thalamoque recessit.
Laeta toro surgit, purasque ad sidera supplex
Cressa manus tollens, rata sint sua visa, precatur.
Ut dolor increvit, seque ipsum pondus in auras
705 expulit, et nata est ignaro femina patre,
iussit ali mater puerum mentita. Fidemque
res habuit, neque erat ficti nisi conscia nutrix.

- Vota pater solvit, nomenque inponit avitum:
Iphis avus fuerat. Gavisa est nomine mater,
710 quod commune foret, nec quemquam falleret illo.
Inde incepta pia mendacia fraude latebant.
Cultus erat pueri; facies, quam sive puellae,
sive dares puero, fuerat formosus uterque.
Tertius interea decimo successerat annus:
715 cum pater, Iphi, tibi flavam despondet Ianthen,
inter Phaestiadas quae laudatissima formae
dote fuit virgo, Dictaeo nata Teleste.
Par aetas, par forma fuit, primasque magistris
accepere artes, elementa aetatis, ab isdem.
720 Hinc amor ambarum tetigit rude pectus, et aequum
vulnus utrique dedit, sed erat fiducia dispar:
coniugium pactaeque exspectat tempora taedae,
quamque virum putat esse, virum fore credit Ianthe;
Iphis amat, qua posse frui desperat, et auget
725 hoc ipsum flammam, ardetque in virgine virgo,
vixque tenens lacrimas: “Quis me manet exitus” inquit,
“cognita quam nulli, quam prodigiosa novaeque
cura tenet Veneris? Si di mihi parcere vellent,
parcere debuerant; si non, et perdere vellent,
730 naturale malum saltem et de more dedissent.
Nec vaccam vaccae, nec equas amor urit equarum:
urit oves aries, sequitur sua femina cervum.
Sic et aves coeunt, interque animalia cuncta
femina femineo conrepta cupidine nulla est.
735 Vellem nulla forem! Ne non tamen omnia Crete
monstra ferat, taurum dilexit filia Solis,
femina nempe marem. Meus est furiosior illo,
si verum profitemur, amor. Tamen illa secuta est
spem Veneris; tamen illa dolis et imagine vaccae
740 passa bovem est, et erat, qui deciperetur, adulter.
Huc licet ex toto sollertia confluat orbe,
ipse licet revolet ceratis Daedalus alis,
quid faciet? Num me puerum de virgine doctis
artibus efficiet? Num te mutabit, Ianthe?
745 Quin animum firmas, teque ipsa recolligis, Iphi,
consiliique inopes et stultos excutis ignes?
Quid sis nata, vide, nisi te quoque decipis ipsam,
et pete quod fas est, et ama quod femina debes!
Spes est, quae faciat, spes est, quae pascat amorem.
750 Hanc tibi res adimit. Non te custodia caro
arceat ab amplexu, nec cauti cura mariti,
non patris asperitas, non se negat ipsa roganti,
nec tamen est potiunda tibi, nec, ut omnia fiant,
esse potes felix, ut dique hominesque laborent.

- 755 Nunc quoque votorum nulla est pars vana meorum,
dique mihi faciles, quicquid valuere, dederunt;
quodque ego, vult genitor, vult ipsa, socerque futurus.
At non vult natura, potentior omnibus istis,
quae mihi sola nocet. Venit ecce optabile tempus,
- 760 luxque iugalis adest, et iam mea fiet Ianthe
nec mihi continget: mediis sitiemus in undis.
Pronuba quid Iuno, quid ad haec, Hymenaeae, venitis
sacra, quibus qui ducat abest, ubi nubimus ambae?”.
Pressit ab his vocem. Nec lenius altera virgo
- 765 aestuat, utque celer venias, Hymenaeae, precatur.
Quae petit, haec Telethusa timens modo tempora differt,
nunc ficto languore moram trahit, omina saepe
visa que causatur. Sed iam consumpserat omnem
materiam ficti, dilataque tempora taedae
- 770 institerant, unusque dies restabat. At illa
crinalem capiti vittam nataeque sibi que
detrahit, et passis aram complexa capillis:
“Isi, Paraetionium Mareoticaeque arva Pharonque
quae colis, et septem digestum in cornua Nilum:
- 775 fer, precor,” inquit “opem, nostroque medere timori!
Te, dea, te quondam tuaque haec insignia vidi
cunctaque cognovi, comitesque facesque sonumque
sistrorum, memorique animo tua iussa notavi.
Quod videt haec lucem, quod non ego punior, ecce
- 780 consilium munusque tuum est. Miserere duarum,
auxilioque iuva!”. Lacrimae sunt verba secutae.
Visa dea est movisse suas (et moverat) aras,
et templi tremuere fores, imitataque lunam
cornua fulserunt, crepuitque sonabile sistrum.
- 785 Non segura quidem, fausto tamen omine laeta
mater abit templo. Sequitur comes Iphis euntem,
quam solita est, maiore gradu, nec candor in ore
permanet, et vires augentur, et acrior ipse est
vultus, et incomptis brevior mensura capillis,
- 790 plusque vigoris adest, habuit quam femina. Nam quae
femina nuper eras, puer es! Date munera templis,
nec timida gaudete fide! Dant munera templis,
addunt et titulum: titulus breve carmen habebat:
“Dona puer solvit quae femina voverat Iphis”.
- 795 Postera lux radiis latum patefecerat orbem,
cum Venus et Iuno sociosque Hymenaeus ad ignes
conveniunt, potiturque sua puer Iphis Ianthe.